

Ірина Сидор,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет

Павло Брусо,

студент групи ПОФГзм-21,
Західноукраїнський національний університет

ІНТЕГРАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ В ПРОФЕСІЙНУ ТА НЕПЕРЕРВНУ ОСВІТУ: ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ І ІНСТРУМЕНТИ

Інтеграція фінансової грамотності в систему професійної та неперервної освіти зумовлена якісною зміною фінансового середовища, зростанням складності фінансових продуктів і сервісів, цифровізацією розрахунків та посиленням ризиків для домогосподарств і суб'єктів господарювання. Міжнародні дослідження демонструють, що рівень фінансової грамотності дорослого населення в Україні залишається недостатнім. У середньому лише близько третини дорослих досягають мінімального цільового рівня фінансової грамотності, а цифрова фінансова грамотність є ще нижчою, що прямо позначається на фінансовій стійкості та добробуті громадян [5, с. 54]. У цих умовах формальна освіта початкового та середнього рівня вже не може бути єдиним каналом набуття компетентностей, необхідних для відповідальної фінансової поведінки протягом усього життєвого циклу. Необхідним стає системне вбудовування фінансової грамотності у контекст професійної підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації та неформального навчання дорослих.

Своєчасність цього дослідницького напрямку посилюється кількома трендами. Насамперед, ринок праці швидко змінюється, а нестабільність доходів, нетипові форми зайнятості, трудова міграція, фриланс, самозайнятість та гіг-робота потребують від людини значно вищого рівня фінансової обізнаності у різних сферах: фінансове планування, управління ризиками, довгострокове заощадження, пенсійне страхування, цифрові сервіси та онлайн платформи тощо. Наступне, цифровізація фінансових послуг, зокрема масове використання безготівкових та миттєвих платежів, дистанційного банкінгу, інвестиційних застосунків і нових інструментів (криптоактиви, платформи P2P-кредитування тощо), розширює можливості, але одночасно посилює ризики шахрайства, імпульсивного споживання, надмірного використання кредитних коштів та цифрового виключення вразливих груп [3, с. 101]. Ще одним аспектом своєчасності дослідження є те, що, політики багатьох країн, керуючись рамковими документами ОЕСР/INFE та G20, визнають фінансову грамотність одним із ключових елементів людського капіталу та фінансової резильєнтності, що потребує інтеграції у системи освіти й програм lifelong learning [1].

Специфічні особливості інтеграції фінансової грамотності у професійну та неперервну освіту полягають у її міждисциплінарному, наскрізному й контекстуальному характері. Йдеться не лише про запровадження окремих

курсів чи модулів з основ фінансів, а про вбудовування фінансових компетентностей у зміст професійної підготовки фахівців різних галузей: педагогів, соціальних працівників, медичних працівників, підприємців, IT-спеціалістів, державних службовців тощо.

Для кожної професійної групи необхідно формувати специфічні профілі фінансових компетентностей з урахуванням професійних ризиків, типових фінансових рішень, відповідальності за управління ресурсами, участі у прийнятті бюджетних чи інвестиційних рішень. Важливою особливістю є також поєднання формальної, неформальної та інформальної освіти. Інтеграція фінансової грамотності відбувається не лише через зміни навчальних планів закладів професійної і вищої освіти, а й через програми підвищення кваліфікації, корпоративне навчання, діяльність центрів освіти дорослих, онлайн-платформи та цифрові освітні середовища.

Необхідність інтеграції обумовлена тим, що низька фінансова грамотність дорослого населення безпосередньо пов'язана з недостатньою фінансовою стійкістю, вразливістю до шоків, низькою здатністю протистояти кризам, зокрема у періоди воєнних, економічних або пандемічних викликів. Дослідження ОЕСР демонструють, що вищий рівень фінансової грамотності корелює з вищими показниками фінансового добробуту громадян та їх фінансової резильєнтності, а отже, має не лише індивідуальний, а й макроекономічний ефект, знижуючи навантаження на системи соціального захисту та посилюючи податкову базу через більш стабільну зайнятість і доходи [2].

Професійна та неперервна освіта виступає оптимальним середовищем для цільового формування таких компетентностей, оскільки дозволяє працювати з дорослою аудиторією в контексті її реальних професійних та життєвих ситуацій. Інноваційні підходи до інтеграції фінансової грамотності в професійну та неперервну освіту пов'язані, насамперед, із використанням цифрових технологій, активних методів навчання та поведінкового підходу. Рекомендації ОЕСР/INFE щодо цифрової доставки фінансової освіти наголошують, що технології самі по собі не є самоціллю, а мають використовуватися для підвищення ефективності, персоналізації, доступності та масштабованості програм фінансової освіти [2].

До інноваційних підходів у вивченні фінансової грамотності належать:

- розроблення адаптивних онлайн-курсів, що підлаштовуються під рівень знань і поведінкові патерни слухачів;
- використання мобільних застосунків для щоденного моніторингу доходів, витрат, боргового навантаження та заощаджень;
- впровадження ігрових та симуляційних середовищ, де слухачі можуть моделювати бюджетні, інвестиційні та кредитні рішення з подальшим аналізом результатів;
- застосування мікронавчання (microlearning) у форматі коротких модулів, інтегрованих у робочі процеси;
- використання елементів штучного інтелекту й чат-ботів для надання базових консультацій і нагадувань щодо фінансових рішень.

Дієвий інструментарій інтеграції включає розроблення національних та інституційних рамок фінансових компетентностей для дорослих і професійних груп на основі міжнародних підходів G20/OECD INFE, де фінансова грамотність структуровано за блоками «гроші та транзакції», «планування та управління фінансами», «ризик і винагорода», «фінансовий ландшафт» з визначенням очікуваних результатів навчання [1]. Це дозволяє будувати навчальні програми за логікою результатів, розробляти стандартизовані діагностичні інструменти для оцінювання рівня знань, навичок, установок і поведінки, а також формувати систему моніторингу ефективності освітніх інтервенцій.

До інструментарію з вивчення фінансової грамотності також варто віднести:

- кейс-методи, засновані на реальних фінансових ситуаціях домогосподарств, підприємств або органів влади;
- бізнес-симуляції, які моделюють вплив різних рішень на фінансові результати;
- проектно-орієнтоване навчання, у рамках якого слухачі розробляють власні фінансові плани, програми накопичення, стратегії виходу з боргового навантаження чи планування пенсійного доходу;
- менторські та коучингові програми, які дозволяють поєднувати формальне навчання з індивідуалізованою підтримкою [4, с. 70].

У контексті неперервної освіти особливе значення має інклюзивність і таргетованість інструментарію. Інноваційні моделі передбачають створення спеціалізованих програм для вразливих груп (безробітні, внутрішньо переміщені особи, малі підприємці, люди передпенсійного віку тощо), адаптацію контенту до різних рівнів базової освіти та цифрової компетентності, використання гнучких форматів (вечірні, модульні, дистанційні курси), а також визнання результатів неформального та інформального навчання через системи мікрокваліфікацій і електронних портфоліо.

Синергія між професійною, вищою та неформальною освітою дає змогу сформувати цілісну систему неперервної фінансової освіти, у межах якої фінансова грамотність розглядається не як разовий курс, а як довгостроковий процес розвитку компетентностей, критичного мислення та відповідальної поведінки в умовах зростаючої складності й цифровізації фінансового середовища.

Список використаних джерел

1. G20/OECD INFE core competencies framework on financial literacy for adults. URL: <https://www.gpfi.org/sites/default/files/documents.com>
2. OECD/INFE 2023 international survey of adult financial literacy. URL: <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/.com>
3. Сидор І., Віятик І. Фінансове консультування та його вплив на зростання суспільного добробуту населення. *Світ фінансів*. 2021. Випуск 4. С. 88-103.
4. Сидор І., Сидор Т. Фінансова безпека країни через призму фінансової грамотності громадян. *Світ фінансів*. 2024. Випуск 4. С. 60-74.

5. Сидор І., Сиротюк А. Фінансова освіта та фінансова грамотність у забезпеченні зростання добробуту громадян. *Фінансове забезпечення сталого розвитку*. Збірник наукових праць. Тернопіль: ЗУНУ, 2025. 239 с. (С. 53-59).